

K R O N I K A

In statu nascendi: fenomenologija, pedagogika, psichoterapija

MONIKA RUDYTĖ, LINA VYŠNIAUSKAITĖ, AGNĖ RAPALAITĖ,
NERINGA TUMĖNAITĖ, JUSTINA STUKAITĖ

Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Filosofijos ir politologijos katedra, Saulėtekio al. 11, LT-10223 Vilnius
El. paštas: filosofija@vgtu.lt

Straipsnyje apžvelgiama VI Vidurio ir Rytų Europos fenomenologų konferencija*, pasakojama apie jos eigą, dalyvius, jų pranešimus ir įžvalgas, sukėlusias diskusijas tarp kalbėtojų ir klausytojų. Teigiama, kad ši konferencija liudija Lietuvos fenomenologų pripažinimą ir jų tarptautinius ryšius.

Raktažodžiai: fenomenologija, pedagogika, psichoterapija

ĮVADAS

Nors profesionalioji Lietuvos filosofija atsirado daugiau nei prieš 500 metų (2007 m. sukako 500 metų nuo profesionaliosios filosofijos studijų pradžios Lietuvoje**), XX a. ji tobulėjo ir rutuliojosi kartu su fenomenologijos tradicijos recepcija***. Tad nenuostabu, jog VI Vidurio ir Rytų Europos fenomenologų konferencija vyko Lietuvoje. Tai liudija Lietuvos fenomenologų pripažinimą ir jų tarptautinius ryšius. Beje, iniciatyvą surengti šią konferenciją parodė Tatjana Ščicova iš baltarusių universiteto Lietuvoje (Europos humanitarinis universitetas – EHU), kiek vėliau prie jos prisijungė Tomas Kačerauskas (Vilniaus Gedimino technikos universitetas – VGTU) bei Giedrė Šmitienė (Lietuvių literatūros institutas – LLI). Konferencija įvyko neseniai atnaujintame LLI, kurio pasididžiavimas – P. Vileišio užsakymu XX a. pradžioje įrengtos švediškos krosnys.

Ši konferencija, skirtingai nei neseniai Kaune (VDU ir KTU) įvykęs Šiaurės šalių fenomenologų susitikimas, sumanyta pagal kitokią formulę, t. y. ne kaip pranešimai dviem ar trimis žmonėms nykštukinėse sekcijose, bet kaip seminaras su pusvalandžio pranešimais visiems**** (bent jau konferencijos dalyviams) ir plačiomis diskusijomis. Tai lėmė ribotą pranešėjų skaičių, bet glaudų ryšį tarp konferencijos dalyvių, kurie lyg Platono akademijoje kartu mokė, mokėsi, gyveno ir puotavo. Iš pavadinimo matyti, kad konferencija buvo tarpdalykinė (filosofija, ugdymo ir gydymo praktika), tačiau išvengta tiek paviršutiniškumo, tiek nesusišnekėjimo, dažno interdiscipliniškuose renginiuose – bendru skirtingų mokslų ir praktikų pjūviu buvo fenomenologija. Koks fenomenologijos indėlis į pedagogiką ir psi-

* VI Vidurio ir Rytų Europos fenomenologų konferencija įvyko Vilniuje 2009 10 29–11 01.

** Plačiau apie Lietuvos filosofijos kilmę ir raidą žr. Plečkaitis 2004; 2008.

*** Plačiau apie fenomenologijos raidą Lietuvoje žr. Sverdiolas et al. 2008.

**** Čia galima prisiminti žodžio *universitas*, reikškusio ne mokslų visumą, bet mokslų visiems, etimologiją.

chologiją? Kokios sąsajos tarp fenomenologijos, pedagogikos ir psichoterapijos? Į šiuos ir kitus klausimus atsakymo ieškota filosofijos, psichologijos ir pedagogikos atstovų monologų, dialogų ir diskusijų metu.

Diskutuota šiomis temomis: egzistencinės fenomenologijos indėlis į šiuolaikinės pedagogikos ir psichoterapijos raidą; fenomenologijos terapinė geba; sąsajos tarp auklėjimo ir psichoterapijos; auklėjimas ir psichoterapija religinėje plotmėje. Konferencija vyko dviem kalbomis: anglų, tarptautine mokslo kalba, ir vokiečių – iškiliausių fenomenologų (E. Husserlio ir M. Heideggerio) gimtąja kalba. Vis dėlto diskusijose, net jei pranešimas būdavo skaitomas angliškai, vyravo vokiečių kalba, ir ne tik todėl, kad dauguma garbių svečių buvo iš Vokietijos, bet ir dėl vokiečių kalbos mokėjimo, kuris neatsiejamas nuo fenomenologijos šaltinių išmanymo. Taigi ta mažuma, kuri nesuprato vokiškai, pasijuto dvigubai neišmani. Drauge tai kažkam tapo dar vienu stimulu siekti ne tik dalykinių, bet ir kalbos žinių.

Konferencijos apžvalgą reikėtų pradėti nuo padėkos žmonėms, be kurių ryžto, noro ir veiklumo šis intelektualus renginys nebūtų įvykęs: prof. Thomui Fuchsui (Heidelbergo universitetas, Psichoterapijos klinika), prof. Tatjanai Ščicovai (Europos humanitarinis universitetas, Filosofijos ir antropologijos katedra), prof. Tomui Kačerauskui (Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Filosofijos ir politologijos katedra) bei Giedrei Šmitienei (Lietuvių literatūros institutas). Prie renginio organizavimo dar prisidėjo Lietuvos fenomenologų asociacija, kuriai atstovavo Dalius Jonkus (VDU), minėti Tomas Kačerauskas (VGTU) ir Giedrė Šmitienė (LLI).

Neatvykus kai kuriems iškiliems „atidarytojams“, nebuvo pompastiško Konferencijos atidarymo, tad šio darbo teko imtis konferencijos bitėms darbininkėms – T. Ščicovai ir T. Kačerauskui. Pastarasis paminėjo, kad fenomenologai turi būti dėkingi mažiausiai dviem Lietuvos sūnums – būtent kauniečiui E. Levinui ir vilniečiui A. Gurvičiui, taip pat į šią konferenciją susirinkusioms fenomenologijos žvaigždėms.

FENOMENOLOGINĖ-EGZISTENCINĖ UGDYMO PRIEIGA

Pirmąją konferencijos dieną pirmoji pranešėja (2009 10 29) buvo Käte Mayer-Drawe (Bochumo Ruro universitetas, Vokietija). Savo pranešime „Apie pažinimą mokantis. Fenomenologiniai metmenys“ („Zur Erfahrung des Lernens. Eine phänomenologische Skizze“) ji kalbėjo apie motyvacijos svarbą mokymosi ir mokymo procese, asimetriją tarp mokymo ir mokymosi, skirtumus tarp *learning to the test* (mokymosi testui) ir *learning by doing* (mokymosi darant) metodikų. Pasak pranešėjos, mokydamiesi mes esame sutinkami kito, į kurį atsakome kaip kažkas, o tas kažkas visada aplenkia reikšmes ir siekius, todėl mokymasis visada prasideda ne nuo mūsų. Kiekvieno mūsų patyrimo likimas priklauso nuo to mums gerai nesuvokiant, todėl *in statu nascendi* prasmę atitinkąs posakis *modo praeterito*. Po šio pranešimo užvirė diskusija apie pažinimo įvairiapusiškumą ir jo reikšmę mokymuisi, paprašyta pranešėjos struktūrizuoti asimetriją tarp mokymo ir mokymosi.

Algis Mickūnas (Ohajo universitetas, JAV) visus konferencijos dalyvius sužavėjo savo iškalba, charizma bei humoro jausmu. Išėjęs prieš auditoriją jis metė savo popierius į šalį ir pasiklovė atmintimi. Savo pranešime „Ugdymo maginis-mitinis pagrindas“ („Magic-Myth-reason in education“) A. Mickūnas kalbėjo apie maginius ir mitinius ugdymo aspektus, apie komunikacijos ryšių tarp mokytojo ir mokinio simetriją ir asimetriją, apie mokinio iš savo mokytojo perimto autoriteto virsmą autonomišku autoritetu. Pasak jo, esminis fenomenologinės pedagogikos įnašas – sąryšių tarp pavienio asmens ir bendruomenės atvėrimas, kai nei bendruomenė, nei pavienis asmuo dar neturi pirmenybės. Po šio pranešimo sekusios glaustos

diskusijos fenomenologinės pedagogikos klausimais herojus buvo pats pranešėjas.

Po trumpos kavos pertraukėlės konferenciją pradžiai Ewa Schwarz (Graco universitetas, Austrija) savo pranešime „Savigarba ir savastis. Edukologinės ir psichologinės sąvokos fenomenologinė kritika“ („Self-esteem and selfhood. A phenomenological critique of a psychological and educological concept“) bandė apibrėžti minėtų sąvokų reikšmes, taip pat kalbėjo apie fenomenologinę kritiką savigarbos ir savasties sąvokų, aiškinamų psichologiniame ir ugdymo kontekste, atžvilgiu. Anot pranešėjos, savigarbos apibrėžimas yra svarbus šiuolaikiniame gyvenime ir ypač psichologijos bei ugdymo srityse. Pasak E. Schwarz, pastaruoju metu ugdymo filosofai kritikuoja standartinę savigarbos apibrėžimą bei jo šalininkus dėl dviejų pagrindinių priežasčių. Pirmą, požiūris į savigarbą neatitinka mūsų kasdienio socialinio gyvenimo santykių, ypač kalbant apie santykius tarp moksleivių (klasėje); antra, sąvokos netikslingai perkeliama į ugdymą ignoruojant jų prasmes. Pranešėja taip pat teigė, kad vaiko savigarbai didžiulę įtaką daro autoritetai. Paminėtas pavyzdys, kai berniukas, lipdamas į medį, kas minutę atsigręždavo į greta stovintį tėvą, laukdamas padaršinimo ir pritarimo. Iš to esą galime daryti išvadą, jog dažnai individų laimėjimams didelę įtaką daro aplinkinių nuomonė, jų palaikymas. Po šio įdomaus pranešimo kilo daugybė klausimų, į kuriuos pranešėja mielai atsakė. Susirinkusieji išsakė savo nuomonę, kad pranešime trūko moralinio psichologinio lygmens, savo mintis iliustruodami pavyzdžiu apie motiną. Iškeltas klausimas, ar motinai svarbiau rūpintis vaiku ir visiškai jam atsiduoti, ar išlaikyti savo nepriklausomybę bei individualumą. E. Schwarz nuomone, norint, kad rūpinimasis kūdikiu teiktų moralinį pasitenkinimą, savaime turi atsirasti pareigos jausmas, o ne pasiduodant aplinkybių ar visuomenės nuostatų įtakai.

Po E. Schwarz savo pranešimą skaitė vienas konferencijos organizatorių Tomas Kačerauskas, kalbėjęs vietoj neatvykusios iš Saratovo (Rusijos) Natalijos Polskajos. Pranešime „Sambūvio ugdymas kaip *technē tou biou*“ („Education of coexistence as *technē tou biou*“) jis priminė žymiausių antikos filosofus bei jų mokymo metodikas. Viena iš jų – Sokrato ironija. Po angliško pranešimo vyko diskusijos vokiečių kalba. T. Ščicova kėlė klausimą, ar visada galima pritaikyti ironiją ugdant jaunuolius. Jos manymu, ironija tarsi paslepia tikrąją mokslo sąvokų reikšmę, per daug erdvės palikdama interpretacijai. T. Kačerauskas paprieštaravo teigdamas, jog pati ironija yra mokslas, kuriuo ugdomi tiek ugdytojai, tiek ugdytiniai. Pasak pranešėjo, Sokrato tezė „žinau, kad nieko nežinau“ yra tarsi stimulus ugdytojui išgirsti kažką naują iš savo ugdytinių. Paklausus apie ironijos naudojimo ribas, T. Kačerauskas pabrėžė, jog pati ironija neturėtų būti adresuota vien ugdytiniais, autoironija taip pat esanti puikus ugdymo būdas. Tiesa, suabejota vienareikšmiška tokio ugdymo būdo nauda. Konferencijos dalyviai diskutavo, ar nuolatinis ironijos ir sarkazmo naudojimas nesuklaidins pačių ugdytinių – juk šie tuomet gali ir nesuprasti, kas teisinga, o kas ne. Į šią abejonę T. Kačerauskas atsakė, jog absoliučios teisingumo sąvokos ir negali būti, tačiau pati ironija ugdo polifonišką ugdytojų ir ugdytinių mąstymą. Susirinkusieji taip pat domėjosi, ar ironija nėra tiesiog vaizduotė. Pasak T. Kačerausko, ironija – tai tik pirmas žingsnis link vaizduotės.

Barbara Markowska („Collegium Civitas“, Varšuva) savo pranešime „Aporija ir kartotė: filosofinės (meta)psichoterapijos įvadas“ („Aporia and repetition: an introduction to the Philosophical (Meta)Psychotherapy“) iškėlė aporinę mąstymo strategiją, siejamą su dekonstrukcija, psichoanalize bei hermeneutika. Autorė rėmėsi Platono, Hegelio, Kanto, Derrida's ir kitų mintimis. Auditorijai kilo klausimas, ar Derrida yra psichoanalizės atstovas. Apeliuodama į jo etinį projektą į šį klausimą pranešėja atsakė teigiamai. Pasigirdo replika, kad vertėtų būti atsargesnei taip drąsiai interpretuojant Derrida.

Christianas Nilssonas (Södertono universitetas, Švedija) pranešime „Fenomenologinis požiūris į praktinį psichoterapijos žinojimą“ („A phenomenological approach to practical knowledge in psychotherapy“), remdamasis Aristotelio idėjomis, interpretuotomis M. Heideggerio, iškėlė naują požiūrį į terapiją. Anot pranešėjo, psichoterapija gali būti taikoma ir tais atvejais, kurie nebetelpa į tyrimais ir įrodymais grįstos medicinos rėmus. Po pranešimo kilo klausimas, ar įmanoma nubrėžti liniją tarp pranešėjo minėtos *technē* ir psichoanalizės taikomos technikos. Esą reikia turėti labai aiškų tikslą, svarbiausia naudoti aiškią *technē* struktūrą. Pasak pranešėjo, kokybiniai tyrimai leidžia įvertinti psichoterapijos profesionalus ir jų darbą.

Paskutinis pirmosios dienos pranešėjas Witoldas Płotka (Gdanskio universitetas, Lenkija) pranešime „Terapinės transcendentaliojo tyrimo galimybės Husserlio filosofijoje“ („Therapeutic potential of transcendental inquiry in husserlian philosophy“), remdamasis E. Husserlio veikalais, pateikė terapinių fenomenologijos galimybių rekonstrukciją. Iškelta problema: ar įmanomas terapinis fenomenologijos potencialas, jei *loginiuose tyrimuose*, orientuotuose į „tiesas savyje“, pašalinama bet kokia terapinė prieiga. Pasak pranešėjo, transcendentalioji (skirtingai nei objektyvistinė) fenomenologija leidžia nuolat klausinėti, taip pristatydama tiek pasaulį, tiek intersubjektyvumą kaip fenomenologinio tyrimo horizontą. Fenomenologijos „terapinės galimybės“ esą reiškia metodologinę slinktį link kolektyvinės transcendentaliojo tyrimo galimybės.

PSICHOTERAPIJA IR FENOMENOLOGIJA KAIP TERAPIJA

Penktadienį pranešimus pradėjo Alfredas Krausas (Heidelbergo universitetas), kuris pranešime „Melancholikų ir depresyvių maniakų tapatumo sudarymas: psichoterapiniai sekmenys“ („Identitätsbildung Melancholischer und Manisch-Depressiver: Psychotherapeutische Folgerungen“) kalbėjo apie melancholine ir maniakinę depresiją sergančiųjų tapatumą. Analizuodamas šių dviejų psichikos ligų skirtumus A. Krausas stengėsi parodyti skirtumą tarp normalaus ir intersubjektyvaus elgesio. Po pranešimo A. Krausas buvo paprašytas išsamiau apibūdinti maniakinės depresijos fazes ir paaiškinti ligonio elgesį tarp abiejų fazių. Diskusijoje neapseita ir be autoironijos. Konferencijos dalyviai pokštavo, kad jų elgesys dažnai mažai kuo skiriasi nuo sergančiųjų maniakinę depresija. Iškeltas retorinis klausimas: galbūt iš tikrųjų visi mes daugiau ar mažiau esame psichikos ligoniai?

Tatjana Ščicova (EHU) trumpame pranešime ilgu pavadinimu „Gimimo kompleksas. Edipo mito egzistencinė fenomenologinė interpretacija“ („Die Geburtskomplex. Existential-phänomenologische Interpretation des Mythos von Ödipus“) nagrinėjo šiuos klausimus: 1) kur glūdi Edipo elgesio anomalija, 2) kuo Edipas gali būti įdomus fenomenologijos specialistams? Tokia autorės interpretacija sulaukė kritikos dėl pernelyg subjektyvaus požiūrio į šį mitą, pranešėja buvo paraginta pažvelgti į jį kiek įvairiapusiškiau. T. Ščicova tam neprieštaravo ir pabrėžė, jog tai tėra jos asmeninis požiūris, todėl kiekvienas gali traktuoti Edipą bei jo poelgius skirtingai.

Andrejus Lavruchinas (EHU) pranešime „Pobūties analizės indėlis į sapnų teoriją: nuo sapnų interpretavimo iki sapnų aiškinimo“ („Daseinsanalytischer Beitrag zur Theorie des Traumes: vom Traumdeutung zur Traumauslegung“) vokiškai kalbėjo apie sapnus, jų prasmę, poveikį žmogui ir gebėjimo teisingai juos interpretuoti svarbą. Autorius nagrinėjo Z. Freudo išplėtotą sapnų vertimo metodiką, kuri dabar yra viena pagrindinių psichoanalizės mokslo sudėtinių dalių. Pasak pranešėjo, šios metodikos interpretacinė schema paaiškina sapno prasmę, tačiau gali ją ir iškreipti. Anot A. Lavruchino, žmogaus išgyvenimai sapne, taikant tokią analitinę metodiką, yra tokie pat tikri, kaip ir realiame gyvenime. Tačiau šie išgyvenimai

nepainiotini su tikrovės potyriais. Kaip alternatyvą Freudo sapnų vertimo metodikai A. Lavruchinas pasiūlė sapnų aiškinimo (*Traumauslegung*) teoriją. Po šio pranešimo konferencijos dalyviai trumpai pasidalijo turimomis žiniomis apie sapno interpretacijos svarbą.

Maarteno Cooleno (Amsterdamo universitetas, Nyderlandai) pranešimo tema – „Liu-dijimas to, kas negali būti suprantama“ („Bearing witness to what cannot be understood“). Pagrindinė šio pranešimo mintis: kiekvienas žmogus turįs savo gyvenimo pasakojimą, kuriuo pravartu dalytis su kitais, nes tai esąs vienas iš būdų pažinti žmogų. Po pranešimo iškilo klausimas, ar galima visus prisiminimus sudėti į vieną gyvenimo pasakojimą. Pranešėjas sutiko, kad tą padaryti yra sunku, nes sunku tapti žmogaus gyvenimo liudininku, jį pažinti.

Po pietų pertraukos konferenciją pratęsęs svečias iš Čekijos Karel Novotny (Prahos universitetas) pranešime „J. Patočkos žmogaus egzistencijos pirmasis judesys“ („Die erste Bewegung der Menschlichen Existenz bei P. Patočka“) vokiečių kalba pristatė Vidurio Europoje gerai žinomo čekų fenomenologo J. Patočkos pažiūras į ugdymą.

Kita pranešėja Anja Kraus (Ludwigsburgo universitetas, Vokietija) pranešime „‘Performatyvusis žaidimas’ kaip didaktinis būdas link ‘pačių daiktų’“ („Das ‘performative Spiel’ als ein didaktischer Weg ‘zu den Sachen selbst’“) kalbėjo apie sąvokos „fenomenas“ dviprasmybę, jos subjektyvią ir intersubjektyvią pusę. Kalbėta apie konstitucinio fenomenologinio supratimo nuosmukį, šiuolaikinius visuomenės reikalavimus pedagogikos koncepcijoms. Pristatyti vaikų kaip aktorių santykių su savimi ir gyvenamuoju pasauliu tyrimai. Pagrindinė pranešėjos tezė: „performatyviojo žaidimo“ didaktinės nuostatos padeda atskleisti vaikų santykio su savimi ir gyvenamuoju pasauliu aspektus. Po pranešimo konferencijos dalyviai diskutavo apie šiuolaikinių visuomenės problemų poveikį pedagogikai.

Mindaugas Briedis (VGTU) savo pranešimu „Sąmonės sampratos ir terapinės implikacijos Husserlio, Freude'o bei Sartre'o kūrinuose“ („Approaches to consciousness and therapeutic implications in Husserl, Freud and Sartre“) bandė rasti bendrą fenomenologijos (Husserlis), psichoanalitikos (Freudas) ir egzistencinės filosofijos (Sartre) vardiklį, turėdamas omenyje minėtų mąstytojų terapines nuostatas. Deja, jaudulys fenomenologijos žvaigždžių akivaizdoje neleido pranešėjui sklandžiai išdėstyti savo minčių. Nepaisant to, M. Briedis paliko daug žadančio artojo fenomenologijos arimuose įspūdį. Tikėtina, kad šis perspektyvus jaunuolis kryptingai plūsės tiek mokydamasis vokiečių kalbos, tiek versdamas pamatinius filosofijos tekstus, tiek tyrinėdamas fenomenologijos klasikus, tiek kūrybingai plėtodamas jų idėjas, kurios, laimei ar nelaimei, nėra užpatentuotos.

Chrisas Bremmersas (Nijmegeno universitetas, Nyderlandai), įkvėptas R. Kopland knygos *Lytėjimo mechanika*, savo pranešime „Lyta kaip estetiškas ir terapeutinis afektas“ („Berührung als Ästhetischer und Therapeutischer Affekt“) lytėjimą nagrinėjo dviem aspektais: antropologiniu-etniniu, paremtu M. Heidegerio ir E. Levino samprotavimais, ir poetiniu-estetiniu, paremtu H. R. Jaušo literatūrine hermeneutika. Autorius kalbėjo apie lytėjimo mechanikos ir mechanikos lytėjimo skirtį, dvipusį mechanikos judėjimą, žmogiško gyvenimo trapumo ir tikrovės pranašumo sankirtą. Daug dėmesio pranešėjas skyrė estetiniam-terapiniam lytėjimo afektui ir skirtingoms lytos kontingencijos sritims. Šis pranešimas sukėlė audringą diskusiją apie minėtos skirties padarinius mechanikos judėjimui.

PSICHOTERAPIJOS FENOMENOLGINĖ PERSPEKTYVA

Trečioji konferencijos diena (2009 10 31) prasidėjo Thomo Fuchso (Heidelbergo universitetas) anglų kalba parengtu, bet vokiškai skaitytu pranešimu „Gyvenamosios erdvės psichoterapija. Fenomenologinė ir ekologinė koncepcija“ („Psychotherapy of the lived space. A

phenomenological and ecological concept“). Pranešėjas bandė atskleisti, kaip kitoks mąstymas keičia pacientą, kokią įtaką žmogui daro jo gyvenamoji erdvė, kaip įvairūs veiksniai gali paveikti mūsų sąmonės suvaržymus. Savo išsamia analize Th. Fuchsas visiškai pateisino vokiečių profesoriaus vardą. Po šio pranešimo kilusioje diskusijoje Th. Fuchsas ir E. Schwarz diskutavo, ar tikrai pacientas savo sąmonėje visada viską suvokia ir ar tikrai ji atspindi jo sąmonę.

Konferencijoje trumpai pasirodęs EHU rektorius Anatolijus Michailovas savo pranešimą „Filosofijos kalba“ („The language of philosophy“) pradėjo pažymėdamas, jog jaučia euforiją dėl to, kad šiais metais sukanka 20 metų nuo Berlyno sienos griuvimo, kuris reiškė visų (ypač rytų ir vidurio) Europos šalių intelektualinio bendradarbiavimo pradžią. Pranešėjas rėmėsi I. Kanto mintimis ir teigė, jog kiekviena kalba yra tarsi vertimas, o kalbėdami mes „verčiame“ patys save. Po pranešimo buvo audringai diskutuojama apie I. Kanto aktualumą ir keliami mintis, kad filosofija neturės ateities, jeigu ir toliau bus remiamasi tik senųjų filosofų interpretavimu. Turint omenyje tai, kad į šią konferenciją nepateko net Skandinavijos profesoriai, kurių pranešimų temos neatitiko konferencijos koncepcijos, A. Michailovo pranešimas paliko būtent tokio neatitikimo įspūdį. Apskritai tai – labai lietuviškas broožas: ateiti į konferenciją vien paskaityti savo pranešimą. Kyla klausimas, ar A. Michailovas, dirbdamas Lietuvoje (EHU), taip „sulietuvėjo“, ar toks jo trumpas pasirodymas turėjo kitą priežastį, pavyzdžiui, užimtumą, kuris užgula kiekvieno rektoriaus pečius. Vis dėlto atvykimas į konferenciją net trumpam – garbaus svečio žygdarbis, lyginant su kviestiniu pranešėju lietuviu, kuriam kelias iš Kauno pasirodė pernelyg tolimas.

Vienas aktyviausių konferencijos diskusijų dalyvių Dimitris Ginevas (Sofijos universitetas, Bulgarija) savo pranešime „Perinterpretuojant erdviškumo psichiatrinę fenomenologiją“ („Re-reading psychiatric phenomenology of spatiality“) kalbėjo apie trijų pamatinių fenomenologinių diskursų – hermeneutinės fenomenologijos, egzistencinės psichiatrijos ir kūniškumo fenomenologijos – skirtumus. Aktyviausio dalyvio pranešimą lydėjo aktyvios diskusijos tiek apie terapijos gydymo erdves, tiek ir skirtingų susiklojančių diskursų erdves.

Jūratė Baranova (VPU, Lietuva) pranešime „Psychoanalizė: ar galima ją dekonstruoti?“ („Psychoanalysis: is it possible to deconstruct?“) gvildeno psichoanalizės ir dekonstrukcijos santykį, kritikuodama pirmąją antrosios ištekliais. J. Baranovos literatūros filosofijos tyrimai galėtų turėti sąsajų su Ch. Bremmerso pranešimu apie filosofinę poetiką. Deja, dėl užimtumo, kuris būdingas kone visiems lietuvių pranešėjams ir dėl kurio jie dažniausiai neišklauso kitų pranešimų, atrodo, šie autoriai nerado vienas kito. Tačiau buvome liudininkės, kaip J. Baranova „atrado“ kitą pranešėją – N. Byčkovą.

Nina Byčkova (Edukacinės raidos inovatyvių strategijų tyrimo institutas, Rusija) nebuvo įtraukta į programą ir kalbėjo vietoj kelių neatvykusiųjų. Pranešėja psichoterapiją traktavo iš egzistencinės perspektyvos. Psichoterapijoje esą išskiriamos dvi kryptys: adaptacinė terapija ir terapija, traktuojanti žmogų jo būties pasaulio kontekste. Pastaruoju atveju terapija esą suprantama kaip terapeuto ir kliento abipusis asmeninis augimas. Pasak pranešėjos, tai svarbu tiek vaiko raidai, tiek suaugusiojo dvasiniam tobulėjimui.

Vachtangas Kebuladžė (Kijevo universitetas, Ukraina), taip pat aktyvus diskutuotojas, savo pranešime „Intencionalumas kaip psichinių aktų charakteristika ir patyrimo galimybės transcendentalioji sąlyga“ („Intentionalität als Charakteristik der Psychischen Akten und als Transzendente Bedingung der Möglichkeit der Erfahrung“) kalbėjo apie vieną svarbiausių fenomenologijos sąvokų – intencionalumą, kuriuo apibūdinama psichinė veikla. Deja,

konferencijos pabaigoje net ir aktyviausi dalyviai savo paraką jau buvo iššaudę ankstesnėse diskusijose.

Gediminas Karoblis (VDU) pranešimu „Šokio iškilimas: pamišimas ir terapija“ („Emergence of dance: madness and therapy“) siekė atskleisti, kaip šokis veikia žmogaus pasąmonę. Šokis, kuris gali būti siejamas su euforija, dažnai yra beprotybės išraiška. Bandydamas apžvelgti šokį iš filosofinės pusės, G. Karoblis rėmėsi F. Nietzsche. Kalbėta ir apie choreografo F. Lapuchovo atskirtus terminus – „plias“ ir „tanec“, kurių vienas reiškė primityvią jausmų išraišką judesiu, o kitas – meninį šokį. Po pranešimo buvo diskutuojama apie jėgos ir judesio euforiją.

Konferencijos medžiaga buvo paskelbta moksliniame žurnale *Santalka* (2010, t. 18, Nr. 3).

VIETOJ IŠVADŲ

Geras pavyzdys užkrečia, o gera idėja randa atgarsį. Po dvejų metų (2011 09 24–26) VGTU Architektūros fakultete įvyko kita tarptautinė fenomenologų konferencija „Socialinių pokyčių ir aplinkos iššūkių fenomenologinės perspektyvos“ („Phenomenological perspectives on social change and environmental challenges“), šįkart organizuota kartu su JAV Antiocho universitetu. Ši taip pat tarpdalykinė konferencija (šįsyk su architektais ir urbanistais) vyko pagal tą pačią seminaro formulę. Tikėtina, kad tai virs tradicija, kaip jau virto tradicija vizualumui skirtos konferencijos (įvyko trys: dvi respublikinės, viena – tarptautinė), sutraukusios tyrėjus iš skirtingų vizualumo pakraščių. Turint omeny kai kuriuos bendrus šių konferencijų organizatorius, kada nors galima tikėtis renginio, suvienijančio fenomenologinius ir vizualumo tyrimus.

Gauta 2009 12 29

Priimta 2011 09 22

Literatūra

1. Bychkova, N.; Larionova, Y. 2010. „Psychotherapy: adaptation or walking together? (A roadside conversation)“, *Santalka* 18(3): 64–69.
2. Ginev, D. 2010. „The scope of existential spatiality“, *Santalka* 18(3): 18–30.
3. Kačerauskas, T. 2010. „Education of coexistence as *technē tou biou*“, *Santalka* 18(3): 31–39.
4. Kraus, A. 2010. „Das Performative Spiel als ein Didaktischer Weg zu den Sachen Selbst“, *Santalka* 18(3): 40–52.
5. Mayer-Drawe, K. 2010. „Zur Erfahrung des Lernens. Eine Phänomenologische Skizze“, *Santalka* 18(3): 6–17.
6. Nilsson, Ch. 2010. „A Phenomenological approach to practical knowledge in psychotherapy“, *Santalka* 18(3): 70–80.
7. Plečkaitis, R. 2004. *Lietuvos filosofijos istorija*. T. 1. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas.
8. Plečkaitis, R. 2008. „Filosofijos atsiradimas Lietuvoje“, *Problemos* 73: 9–17.
9. Płotka, W. 2010. „Therapeutic potential of transcendental inquiry in the husserlian philosophy“, *Santalka* 18(3): 81–91.
10. Schwarz, E. 2010. „Selfhood and self-esteem. A phenomenological critique of an educational and psychological concept“, *Santalka* 18(3): 53–63.
11. Sverdiolas, A.; Kačerauskas, T. 2008. „Fenomenologija Lietuvoje“, *Problemos* 74: 16–26.

MONIKA RUDYTĖ, LINA VYŠNIAUSKAITĖ, AGNĖ RAPALAITĖ,
NERINGA TUMĖNAITĖ, JUSTINA STUKAITĖ

IN STATU NASCENDI: PHENOMENOLOGY, PEDAGOGICS, PSYCHOTERAPY

Summary

The article overviews the 6th Meeting of Central and East Europe Phenomenologists. The authors describe its process, the participants, their presentations and insights, as well discussions during the conference. According to the authors, this conference testify to the acknowledgment of Lithuanian phenomenologists and their international relations.

Key words: phenomenology, pedagogics, psychoterapy